

1. Аверінцев С.С. Софія-Логос. Словник / Сергій Аверінцев. – 3-е видання. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2007. – 650 с.
2. Войтович В. Українська міфологія / Валерій Войтович. Т2 вид. 2-ге, стереотип. – К.: Либідь, 2005. – 664 с.; іл.
3. Кузнецов Ю. Деталь художня / Юрій Кузнецов. – Режим доступу: <http://www.shevchcycl.kiev.ua/statt-pro-literaturnu-ta-malyarsku-tvorchst/105-detal.html>
4. Фурман А.В. Психокультура української ментальності / Анатолій В. Фурман. – 2-е наук. вид. – Тернопіль: НДІ МЕВО, 2011. – 168 с.
5. Шевченко Т. Твори в трьох томах / Тарас Шевченко. – К.: Держ. вид-во худ. літ. Української РСР, 1963. – Том перший. Поетичні твори. – 732 с.
6. Шевченко Т. Твори в трьох томах / Тарас Шевченко. – К.: Держ. вид-во худ. літ. Української РСР, 1963. – Том третій. Журнал. Вибрані статті. – 492 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ РЕАЛІЗМУ В ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ШИНКАРЮК А.І. (м. Кам'янець-Подільський)

Copyright © 2014

УДК 159.9(477.43)

З-поміж багатьох художніх напрямів у живопису реалізм найбільш потужно стверджує об'єктивно-пізнавальну та естетико-перетворювальну природу образотворчої діяльності. На різних етапах історії мистецтва окремі елементи реалізму проявлялися, але як тенденція він склався в епоху Відродження і найвищого рівня досяг, ймовірно, у нідерландських майстрів пензля, які, відмовившись від героїчного зображення світу, перейшли до правдивого відображення особистості та природи як джерела прекрасного.

Життєва правдивість притаманна живопису Тараса Шевченка. Реалістичними за сюжетом та манерою виконання є жанрові полотна “Селянська родина” і “На пасіці”, портрети Кейкуатової, Родзинського, Лизогуба, Горленко та інших. Людські почуття у цих творах передані з глибокою психологічною правдивістю, автор проник у внутрішній світ людини. Наприклад, портрет Горленко, який відзначається особливим психологізмом, мистецтвознавці ставлять поряд з кращими досягненнями світового образотворчого мистецтва [5].

Водночас найбільшого реалізму Т.Г. Шевченко досяг у царині пейзажного живопису, змальовуючи реальні краєвиди з їх архаїчними архітектурними компонентами. Автор не komponував пейзажі, а вписував минулі архітектурні складові, створені людиною, в природу. В філософії такий підхід до природи описав Б. Спіноза [4], котрий вважав, що природа – це така самодостатня субстанція, яка є причиною самої себе і не потребує для свого буття нічого іншого (природа, що творить). Причому субстанцією єдиною і безкінечною, а модусів, окремих кінечних речей, є безліч. Кожне зображення картин природи Т.Г. Шевченка, як і у нідерландських майстрів, містить щось субстанційно духовне, буденне, а тому наповнюється в нього невичерпною духовністю. Отож художній образ в українському пейзажі автора містить в собі безмір у змістовленні. Гегель [1; 2] підкреслював, що справжнє натхнення спалахує перед значним змістом. У природі, яка, безперечно, має незоре змістове полотно, Тарас Шевченко як великий митець помічає нескінченну кількість планів, невичерпними в ній стають і архітектурні архаїчні предмети, що наповнюються новим змістом [3]. Та й повернення інтересу до природи у живопису XIX століття сприяє правдивому відображенню особистості. Навіть більше, реалізм з безлічі планів спроможний виділити і типові ознаки предметів та характерів, дотримуючись правдивості відображення.

Отже, реалізм у живопису Тараса Шевченка – це не однобічне, фотографічне відображення дійсності, а засіб розкриття невичерпності природи. Філософія і психологія образотворчої діяльності українського самородка ще потребують осмислення. Сьогодні ж з упевненістю можна констатувати, що утвердженню реалізму в українському образотворчому мистецтві ми завдячуємо саме Тарасу Григоровичу Шевченку.

1. Гегель Г.В.Ф. Сочинения / Гегель. – М.; Л. : Соцэкгиз, 1935. – Т.ХІ : Лекции по истории философии. – Кн. 3. – 528 с.

2. Гегель Г.В. Ф. Сочинения / Гегель. – М. : Соцэґиз, 1959. – Т. IV. Феноменология духа. – 440 с.
3. Роменець В.А. Історія психології ХІХ – початку ХХ століття: [навч. посібник] / В. А. Романець. – К. : Вища школа, 1995. – 614 с.
4. Спіноза Б. Избранные произведения : в 2 т. / Б. Спиноза. – М. : Госполитиздат, 1957. – Т.2. - 727 с.
5. Т.Г. Шевченко і Поділля / Тези доповідей науково-практичної конференції, присвяченої 175-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка. – Кам'янець-Подільський, 1989. – Ч.2. - 181 с.

СУБТАКТИКА ВИРАЖЕННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО АДРЕСАТА В ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ШКИЦЬКА І.Ю. (м. Тернопіль)

Copyright © 2014

УДК 811.161.2'371'27

Поетичні твори Т. Шевченка, незважаючи на жанрову належність, відзначаються динамізмом, діалогічністю, емоційністю, майстерністю відображення внутрішнього світу героїв і людських стосунків. З огляду на це, дослідження комунікативних стратегій і тактик, репрезентованих у Шевченковій поетичній спадщині, є актуальним та зумовленим розвитком сучасної науки про мову.

Субтактика вираження позитивного ставлення до адресата виокремлюється в складі комунікативної тактики підвищення значимості адресата, що належить до тактик зближення, чи позитиву. Найтиповішим способом вираження прихильності до адресата у творах Тараса Шевченка є вживання мовцем звертань-маркерів позитивного ставлення. Такі звертання входять до складу не тільки позитивнооцінних висловлювань, але й висловлювань спонукального та інформативного характеру, висловлювань-обіцянок, висловлювань-самопозиціонувань, висловлювань-утішань і висловлювань незгоди.

Вираження прихильності до адресата відбувається і шляхом уживання мовцем пестливих форм власних імен та іменників-номінацій адресата, часто супроводжуваних атрибутивними поширювачами позитивнооцінної семантики на позначення: а) зовнішнього вигляду / вроди: *чорнявий, чорнобривий, прекрасний, розкішний*; б) характеру, емоційного стану, вдачі, моральних якостей: *веселий, вольний, добрий, тихий, праведний, святий, щирий*; в) віку: *молодий, невеликий, сивий, сивоусий*; г) прихильності: *любий, милий, незабутній, ясний*; д) соціального стану: *багатий*.

Серед звертань прихильності особливою частотністю в досліджуваних контекстах відзначаються звертання на позначення родинності, дружності та звертання-метафоризовані назви. У групі звертань-маркерів родинності більшість апелювативів адресовані особам, які не є родичами для адресанта: *бабусенько, батечку, батьку, брате, братику, дитино, дідусю, діти, доненько, доню, мамо, мамуню, нене*. Звертання-номінації дружності в поетичній творчості Тараса Шевченка репрезентовані такими лексемами: *батьки-отамани, братія, братця, дівчата, дівчаточка, дівчатонька, друже, друже-брате, пане-брате, пани-брати, панове-молодці, отамани-товариші, світе-брате, хлопці, хлоп'ята* і под.

Численною групою серед звертань-маркерів позитивного ставлення до адресата є звертання у вигляді метафоризованих лексем і словосполучень. У їх складі виокремлюємо звертання-персоніфіковані найменування, серед яких вирізняються назви: а) птахів: *голубе, голубка, сизокрила, голубко, голубонько, голубочко, голуб'ята, орли, пташко, сизокрилий, сірі птахи, соколе*; б) риби: *рибко, рибчино*; в) рослин, їх частин, плодів: *квіте, квіти, цвіте, ягідко*; в) абстрактних понять: *диво, доле, доленько, душе, душко, зоре, кохання, красо, красота, покою, світе, свято, серце, серденько*; г) моральних якостей: *святая, чистая*.

Для творчості Кобзаря типові поетизовані форми апелювативів: *мій рожевий квіте, мій маковий цвіте, красо моя молодая, моє свято / диво чорнобриве, цвіт зельний, єдине свято* і т. д. Субтактиці вираження позитивного ставлення до адресата притаманне явище гетерономінування в складі звертань, наприклад: *Зібрав Тарас козаченьків? Поради прохати: "Отамани-*